

óta volt tagja, és ahol rengeteg feladatot vállalt és számos vezető tisztséget töltött be. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a fiatal generációk természettudományos képzése, nevelése érdekében kifejtett tevékenységével: huszonnégy alkalommal volt irányító szervezője a Társulat Hajdú-Bihar Megyei Csoportja és az ATOMKI közös rendezésében megrendezett Debreceni Fizikus Napok egyhetes rendezvénysorozatának. Egy évtizeden át volt mentora a Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium által szervezett Országos Szalay Sándor Fizika Elmlékversenynek.

Három perióduson át volt az Eötvös Loránd Fizikai Társulat alelnöke (2003–2005, 2007–2011), három perióduson át főtitkára (1999–2003, 2005–2007) és többször volt az ellenőrző bizottság tagja (1995–1999, 2011–2015). Főtitkári tevékenysége első periódusának kezdetén történt meg a Társulat új alapszabályának véglegesítése és bírósági egyeztetése. Az újabb főtitkári megbízatás alatt készítette el a Társulat új ügyrendjét. Főtitkári tevékenysége során sikerült megállítania a Társulat alapítókéje korábban tapasztalt csökkenésének folyamatát, elsősorban pályázatok benyújtása révén stabilizálva a Társulat költségvetésének helyzetét.

A főtitkári tevékenységből adódó általános feladatok magas szintű ellátása mellett a nemzeti szervezőbizottság elnökeként 2006-ig irányította, illetve szervezte a magyar küldöttség kiválasztását és részvételét a *Physics on Stage*, majd az ennek helyébe lépett *Science on Stage* nemzetközi konferenciákon, valamint irányította az e programokhoz kapcsolódó, a programok által anyagilag is támogatott hazai rendezvények

szervezését. Tagja volt a Németországban bejegyzett Science on Stage Europe e.V. nemzetközi társaság Végrehajtó Bizottságának. Tevékeny részt vállalt az Európai Fizikai Társulat által szervezett *Science and Society* fórumok munkájában.

Kovács Ádám 2013-ban kapta meg az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Érmét. Pontosan illett rá a Társulat Érméhez kapcsolódó feltételrendszer minden szava: a fizika területén hosszú időn keresztül folytatott magas szintű kutatási, alkalmazási és oktatási tevékenységével, valamint a társulatban kifejtett értékes, sok területre kiterjedő munkásságával valóban kiemelkedően hozzájárult a fizika hazai fejlődéséhez. Emlékét közvetlen és társulatbéli kollégái, barátai mellett tanárok és diákjaik, a természettudományok szeretetére nevelt nemzedékek is őrzik.

Kovács Ádám és a *Fizikai Szemle*

Meteoritok, a világműr kutatásának eszközei (társszerzők: Szalay Sándor, Gyarmati Borbála, Sámsoni Zoltán) — 1961/227

Atommagfizikai módszerek a geológiai kormeghatározásban — 1962/369

Az egyesített kémiai és fizikai atomsúlyskáláról — 1963/195

Geokémiai és geológiai irányú vizsgálatok atommagfizikai módszerekkel — 1964/386

GIREP szeminárium a fizika iskolai oktatásáról, 1981 — 1983/239

Ciklotron-laboratórium Debrecenben — 1986/80

Kitajgorodszkij A. I.: Fizika mindenkinek II. (könyvismertetés) — 1986/119

Tanári továbbképzés kutatóintézetben (Vitaülés) — 1986/153

Szalay Sándor, 1909–1987 (társszerző: Koltay Ede) — 1988/42

Lakossági sugárterhelések orvosi vonatkozásai — 1989/196

Szalay Sándor 80 éves lenne, és az ATOMKI 35 éves — 1990/29

Teller Ede Debrecenben — 1991/148

RADNAI GYULA (1939–2021)

2021. május 24-én, 82 éves korában koronavírus-fertőzés következtében elhunyt *Radnai Gyula*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Anyagfizikai Tanszékének (korábban Kísérleti, majd Általános Fizika Tanszék) nyugalmazott egyetemi docense, lapunk egyik legaktívabb szerzője, bírálója, kritikusa. Radnai Gyula 1957-ben a Fürst Sándor Gimnáziumban érettségizett, majd az ELTE matematika–fizika-tanári szakán folytatta tanulmányait. Diplomamunkájában a színrendszerek és a színérzékelés fizikájával foglalkozott. A diploma megszerzése után azonnal, 1962-ben az ELTE oktatója lett, ahol közel 60 éven át tanította a fizikus és különösen a fizikatanár szakos hallgatókat. Ezalatt az idő alatt a fizikatanár-képzés meghatározó alakjává vált. Oktatóként különösen a termodinamika alapjai, a fizikatörténet és a fizikatanítás hagyományostól eltérő, új módszerei érdekelték. 1990-ben nyerte el a fizikai tudomány kandidátusa fokozatot, értekezésében a fizikai szemléletmód kialakításához vezető oktatási folyamat lehetőségeivel foglalkozott. A szakmódszertan mellett számos kapcsolódó területen is fontos és

eredményes tevékenységet folytatott. Bár pályája mindvégig az egyetemi oktatáshoz kötődött, fontosnak tartotta a középiskolások felkészítését a továbbtanulásra. Azokban a boldog időkben, amikor még felvételizni kellett fizikából a műszaki, természettudományi, sőt az orvosi egyetemi szakokra is, több tízezer diák készült a vizsgára a legendás Dér–Radnai–Soós példatár segítségével. Hosszú ideig dolgozott az országos fizika felvételi bizottságban, amelynek 1995 és 2004 között elnöke is volt.

Munkásságának fontos részét képezte a tehetséggondozás. A *Középszkolai Matematikai és Fizikai Lapok* fizika szerkesztőbizottsági elnökeként fáradhatatlanul dolgozott azon, hogy a megjelenő fizikafeladatok színvonalasak, tanulságosak és érdekesek legyenek. Sokezer középiskolás fiatal Radnai tanár úr *KöMaL*-beli tevékenységének köszönhetően szerette meg a fizikát.

1988-tól 25 éven át dolgozott az Eötvös Loránd Fizikaverseny feladatkitűző bizottságának elnökeként, lényegében ő szervezte meg a versenyek lebonyolítá-

sát és értékelését. Ezen a versenyen a fizikából legtehetségesebb középiskolás és elsőéves egyetemista diákok mérhetik össze tudásukat. Az ünnepélyes eredményhirdetésekre Radnai tanár úr évről évre meghívta a 25 vagy 50 évvel korábbi győzteseket, akikből nagyon sokan jelentős tudósokká váltak. Az Eötvös-versenyen kívül is zsűrielnöke volt több országos fizikaversenynek, így a nagykanizsai Zemplén Győző, a székesfehérvári Lánzos Kornél és a szolnoki Tarján Imre fizikaversenynek.

Az 1980-as években kezdett el mélyebben foglalkozni fizikatörténettel, különösen a fizika magyarországi legjelentősebb alkotóinak munkásságával és életével. 1988-ban az Európai Fizikai Társulat Kondenzáltanyag Divíziója Budapesten tartott konferenciájának alkalmából a North Holland kiadó megjelentette *Physics in Budapest: A Survey* című, *Kunfalvi Rezsővel* közösen írt könyvét. Ugyancsak számos folyóiratcikkre jelent meg a 19. és 20. század kiemelkedő fizikatanáiról, bemutatva egyebek között a nagyhatású tanárok és a legeredményesebb tanítványok közötti szoros kapcsolatot. Fizikatörténeti kutatásairól 100-nál több publikációja jelent meg. Lapunknak is rendszeres szerzője volt. 2017-ben *Centenáriumi megemlékezések 2016* című négyrészes cikksorozatával elnyerte a *Fizikai Szemle* nívódíját. Írásaival – folyóiratunkat több mint negyvennel ajándékozta meg –, bírálói tevékenységével és a legutolsó ideig hónapról-hónapra közölt kritikai megjegyzéseivel jelentősen hozzájárult a *Fizikai Szemle* színvonalának megőrzéséhez. Cikkeit körültekintő, alapos kutatómunka alapján élvezetes stílusban írta meg. Az egész országban és a határon túl is rengeteg előadói meghívásnak tett eleget.

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulatnak 1990–93-ig és 1996–99-ig főtitkár-helyettese, 1999–2003 között elnökhelyettese volt.

Munkásságát több kitüntetéssel jutalmazták, így elnyerte a Prométheusz-érmét (1989), a Zemplén Jolán-émlékérmét (1989), az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Érmét (1994) és legutójára a „Bonis Bona – A nemzet tehetségeiért” életműdíjat (2020).

Radnai Gyula cikkeivel és a *História* tudósnaprabeli szócikkeivel is segített megőrizni a hazai fizikai kutatás és oktatás jelentős alakjainak emlékét. Szomorú, hogy most már ő is bekerült azok közé, akiknek emlékét nekünk, az utódoknak kell ápolunk.

Lendvai János

Radnai Gyula és a *Fizikai Szemle*

A vetítés — 1965/320

A termodinamikai fundamentális egyenletek tanításához — 1966/41
Egy érdekes rezgésköri jelenségről (társszerző: Schusztter Ferenc) — 1966/381

Fizikai optikai kísérletek bemutatása televízióval (társszerzők: Hajdu János, Schusztter Ferenc) — 1967/249

Egyszerű rendszerek egyensúlyi állapota és a termodinamikai állapotfelület — 1978/223

Rezgések és hullámok – I–VIII. (társszerzők: Kovács István, Sas Elemér, Brájer László, Skrapits Lajos, Gyarmati Csaba, Poór István, Főzy István) — 1980/104, 149, 188, 190, 230, 235, 258, 311

Párkányi László, 1907–1982 — 1982/223

Mitől függ a levegő viszkozitása? — 1982/270

Kontinuumok mechanikája – I–IX. (társszerzők: Kovács István, Bérczes György, Brájer László, Skrapits Lajos, Sas Elemér, Poór István, Juhász András, Tasnádi Péter) — 1982/424, 1983/26, 78, 92, 149, 183, 227, 260, 303

Hogyan vezette be Clausius az entrópiát? — 1984/91

A Joule–Thomson-effektus — 1985/306

Szemelvények a termodinamikából és a statisztikus fizikából. Kvantumstatisztikák — 1986/263

Csekő Árpád 85 (társszerző: Kunfalvi Rezső) — 1987/269

A spontán növekvő hőmérséklet — 1988/404

Vermes Miklós, 1905–1990 — 1990/257

Magyar nyelvű nemzetközi fizikaverseny Sopronban — 1991/94

Az eötvösi kísérleti fizika szelleme a Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapokban — 1994/29

A hatás megsokszorozása — 1995/424

Madas László, 1910–1997 — 1997/285

Közszolgálati dolgok 2000-ben — 2000/180

Képriport a 2004. évi Eötvös-verseny ünnepélyes eredményhirdetéséről (társszerző: Harkai Zsolt) — 2005/79

Vermes Miklós és az Egyetem — 2005/166

Száz éve született Vermes Miklós — 2005/441

A rugalmas fonálú ingáról – mai szemmel (társszerzők: Gruiz Márton, Tél Tamás) — 2006/337

Wigner Jenő iskolás éve — 2007/62

Perdület paradoxonok, (a)vagy: paradoxonok a perdületre (társszerző: Tichy Géza) — 2007/244

Séta az Aulában — 2009/190

Mayer Farkas (1929–2010) — 2010/104

Nobel-díjas családok – I–II. — 2010/300, 343

A mikrovilág első felfedezői – I–II. — 2011/123, 156

Az első Solvay-konferencia centenáriumán – I–II. — 2011/250, 316

Károlyházy-feladatok az Eötvös-versenyen – I. rész, mechanika; II. rész, termodinamika; III. rész, elektrosztatika; IV. rész, elektromos áram — 2012/313, 383, 417, 2013/18

Száz éve történt: hazai tudósítás Laue briliáns ötletéről — 2013/311

A kétszáz éves Brewster-törvény — 2015/83

Fizikus tehetségpont a két háború között — 2015/249

Einstein Nobel-díjáról négy tételben — 2015/410

Inspiráció a tudományban — 2016/83

Centenáriumi megemlékezések, 2016 – 1–4. rész — 2016/266, 311, 336, 378

A másképp gondolkodás bővületében — 2017/429

Feynman Magyarországon — 2018/154

Hogyan kezdte tanítani Eötvös Loránd a fizikát? – 1–2. rész — 2019/295, 331

Nagy Elemér 100 — 2020/219

Versenyfeladatok az Eötvös-inga bővületében – 1–2. rész (társszerző: Cserti József) — 2020/375, 403

MEZEI FERENC KAPJA A 2021. ÉVI LISE MEITNER-DÍJAT

A Göteborgi Fizikai Központ bejelentette, hogy a 2021. évi Lise Meitner-díjat *Mezei Ferenc* professzor kapja. Az indoklás szerint Mezei Ferenc találmányai, a neutron spin echo módszer és a szupertükör áttörést jelentettek a neutronszórási módszerek területén. Az indoklás kiemeli a hosszú impulzusú neutronforrás koncepciót is, amely a Lundban (Svédország) jelenleg épülő Európai Spallációs Forrás alapját jelenti. Mezei

professzor neutronfizikai felfedezései a neutronos anyagvizsgálati módszerek új területeit nyitották meg sebességük és pontosságuk javításával. Mezei professzor jelenleg – egyebek mellett – új típusú nagyintenzitású kompakt neutronforrások kifejlesztésén is dolgozik, amelyekről lapunk tavaly januári számában írt (Fejlődő perspektívák a neutronnyalábok széleskörű használatában. *Fizikai Szemle* 70 (2020) 6–9.).